

TINERETUL ȘI DEZVOLTAREA SOCIALĂ

Angela Isăroiu

În contextul amplelor și ineditelor transformări economice, politice, sociale și culturale ce au loc pe arena mondială, tineretul și problematica sa, rolul pe care-l are de jucat în soluționarea marilor interogații ce frământă omenirea la finele acestui mileniu, dețin un loc central.

Într-adevăr tinăra generație pășește astăzi în viață într-o epocă de mare complexitate, de radicale transformări în modul de existență al omenirii, de mutații calitative în concepțiile, obiceiurile și aspirațiile oamenilor.

Aflat în faza de *integrare socială*, de *participare* la făurirea prezentului și viitorului său, tineretul *aspiră*, în mod firesc, la dobândirea unei pregătiri profesionale, politice și culturale ample, capabile să-i asigure satisfacția în muncă și viață, formarea multilaterală a personalității sale, participarea lui la procesul de decizie din societate etc.

Cu alte cuvinte, tinăra generație solicită *dobândirea unui status social și a rolurilor* corespunzătoare care să permită afirmarea nestingherită a potențialului său creator. Atunci când pretutindeni se afirmă că tineretul reprezintă viitorul fiecărui popor, al fiecărei țări se are în vedere elementul de *potențialitate privind un statut și un rol social activ* al tinerei generații. Transformarea în realitate a acestei posibilități depinde de natura și caracterul orinduirii sociale, de acțiunea unei diversități de factori obiectivi și subiectivi, de gradul de identitate între idealurile promovate de societate și aspirațiile tineretului.

1. Concepția P.C.R. a tovarășului Nicolae Ceaușescu, privind statutul și rolul social al tineretului

Fidel concepției materialist-dialectice și principiilor teoriei revoluționare a socialismului științific, Partidul Comunist Român și-a înscris în preocupările și opțiunile sale strategice, încă de la crearea sa, *problemele tineretului*, condițiile lui de muncă și viață, *formarea și educarea sa în spiritul principiilor comuniste*, al tradițiilor revoluționare, progresiste și democratice ale poporului român.

Partidul nostru a elaborat o *strategie unitară, științifică* privind *locul și rolul tinerei generații în societate*, a creat *cadrele social-politice și organizatorice* specifice afirmării tineretului ca participant activ la opera de construire a noii societăți.

În programul partidului, tineretul este definit ca „o puternică forță socială. . . . viitorul însuși al națiunii noastre socialiste”¹.

¹ Programul Partidului Comunist Român de *făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism*, București, Edit. politică, 1975, p. 138.

Această apreciere fundamentală este de altfel o constantă a concepției partidului nostru, reprezentând înțelegerea profundă a unei realități sociale în continuă devenire, bazată pe aplicarea originală, creatoare a teoriei materialismului dialectic și istoric la condițiile actualei etape de dezvoltare pe care o parcurge țara noastră, la evoluția societății românești în perspectivă.

Epoca glorioasă a anilor care au trecut de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, epocă ce pe drept o numim „*Epoca Ceaușescu*”, a constituit, grație marilor și profundelor schimbări revoluționare generate de strategia politică a partidului de construire a societății socialiste multilateral dezvoltate, *timpul afirmării creatoare, fără precedent, a energiei, elanului revoluționar și vocației constructive ale tinerei generații. În cele mai puternice, adeseori unice, inedite și originale procese ale dezvoltării noastre sociale, în toate zonele acțiunii transformatoare, tineretul și-a dobândit, datorită politicii partidului nostru, un statut și roluri sociale care să corespundă potențelor sale de puternică forță socială a progresului și civilizației umane.*

Așa cum arăta secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la toate marile realizări din anii socialismului, „*tinăra generație a adus și aduce o contribuție inestimabilă, fiind tot timpul prezent pe marile șantiere, în marile cetăți industriale, în munca pentru transformarea orașelor și satelor patriei noastre, învățând și însușindu-și cele mai noi cuceriri ale științei și culturii, în școli și universități, în toate sectoarele de activitate, dând dovadă de spirit revoluționar și abnegație, îndeplinindu-și cu cinste misiunile încredințate de partid și popor*”².

Tineretul reprezintă un *imens potențial revoluționar*, capabil și chemat să concure la transformarea progresistă a lumii de azi și de mâine. Elanul și combativitatea sa, nonconformismul și idealurile sale generoase îl recomandă, nu doar ca un simplu potențial, ci ca o *forță reală într-o acțiune reală, efectivă.*

Lupta tineretului de pretutindeni de a i se recunoaște și atribui în fapt un *statut social-politic activ* vizează în esență și finalitatea sa — *participarea responsabilă la viața națională, ceea ce se constituie într-un drept și o obligație socială și civică, o datorie morală și politică, patriotică și revoluționară.*

În contextul aceluiași registru conceptual, tinăra generație — simbol și purtător al vieții, al sensurilor adânci ale existenței speciei umane, este profund angajată în asigurarea securității și perpetuării nestingherite a vieții, motiv pentru care, așa cum arată secretarul general al partidului, tineretul „*aspiră din toate puterile la eliminarea pericolelor care pot duce la izbucnirea unui nou război mondial nimicitor — în care el este chemat să dea cel mai greu tribut de sine —, dorește cu ardoare să-și spună cuvântul asupra problemelor grave ce confruntă astăzi omenirea (...)* și, mai ales, să ia parte activă nemijlocită, la făurirea propriului viitor de pace și prosperitate, a zilei de mâine în care dorește să trăiască și să muncească”.

2. Tineretul — realitate socială a lumii contemporane

Interesul crescând al savanților, politicienilor, instituțiilor și organizațiilor sociale pentru ceea ce în limbajul curent este conotat prin concep-

² Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, București, Edit. politică, vol. 20, 1981, p. 31. (s.n.).

tul de „*problematică a tineretului*”, nu este un „accident” în registrul de reflecție al gândirii contemporane.

Acuitatea și presiunea cu care aceasta se impune în lumea de azi sînt determinate de un *ansamblu complex și interdependent de cauze, factori, procese sociale și motivații* care imprimă condiției umane în general, și existenței tineretului în special, trăsături, determinanți și sensuri inedite în raport cu trecutul.

Fără a intra în detalii este necesar a evidenția faptul că procesele dezvoltării contemporane, mutațiile radicale, profunde și de multe ori explozive, neașteptate și imprevizibile, chiar, în orizonturile civilizației și culturii, își pun din plin amprenta asupra condiției umane, a celei juvenile în principal.

Odată cu societățile moderne, ca urmare a schimbărilor radicale, revoluționare în ritmurile civilizației, ale timpului și spațiului socio-uman se produc veritabile *revoluționări la nivelul statutului social al tineretului*. Această „*revoluție a condiției juvenile*” a determinat o serie de caracteristici distincte și indeite care au accelerat, amplificat și accentuat procesul de manifestare și constituire a tineretului ca REALITATE SOCIALĂ. Depășirea practicii și concepției gerontologice, caracteristică societăților preindustriale, marcată în planul cunoașterii de tranziție de la gîndirea speculativă la cea științifică, a dus la *recunoașterea identității specifice și a unui stadiu distinct al copilăriei și tinereții în societate*.

Creație a revoluției industriale, *adolescența* poartă în continuare consecințele impactului modelator al forțelor care au determinat-o genetic: industrializarea, specializarea, raționalizarea, urbanizarea, birocratizarea organizațiilor și instituțiilor umane, continua dezvoltare tehnologică³. Ca urmare, prelungirea etapei de adolescență în ciuda procesului de *maturizare timpurie* sau *precocă* comportă efecte numeroase: reducerea duratei copilăriei biologice și psihologice, modificări în comportamentul psiho-afectiv și psiho-intelectual, social, politic și etic.

Compreensiunea sociologică atestă faptul că, tendința de apariție mai timpurie a pubertății și implicit *maturizarea timpurie* este, adeseori, într-un raport de contradicție cu *întîrzierea maturizării sociale*. *Maturizarea precocă*, firească și explicabilă printr-un cîmp cauzal de factori obiectivi, dar care se regăsește latent sau manifestat într-un registru motivațional complex, solicită prin disponibilitatea potențelor indivizilor căutarea afirmării sociale mai rapide a tineretului. Apare aici, un tensionat conflict între *posibilitatea și nevoia timpurie* a tineretului de a dobîndi *statut social de adult*, de a i se încredința, în consecință, *roluri și responsabilități* sociale, pe de o parte, și prelungirea duratei în timp pentru specializare, formare și educare în vederea investiției cu roluri sociale. Această situație caracterizată prin prelungirea studiilor în cadrul sistemului de învățămînt și educație, timpul tot mai îndelungat pentru „ucenicia” socio-profesională și de specialitate în vederea „întrării” în roluri sociale determină *întîrzierea* momentului „lansării” în viața socială activă, de asumare a responsabilităților socio-umane. În consecință, poate să apară o serioasă și adeseori dramatică contradicție între ceea ce am putea numi *maturizarea socială potențială* (cîmpul latent de posibilități, disponibilități, capacități, trebuințe, nevoi, aspirații etc.) și *recunoașterea de fapt*, la nivel societal a acesteia, prin procesul de *maturizare socială manifestă, reală și afectivă*.

³ Fred Mahler, *Introducere în juvenologie*, București, Edit. științifică și enciclopedică, 1983, p. 45.

„Inserția socială a subiectului ca adult, cu drepturile și datoriile adultului, se realizează tot mai târziu. Ca atare, s-a putut susține că, în timp ce *copilăria și maturizarea au existat dintotdeauna, adolescența, în schimb, s-a născut în epoca contemporană*. Perioada adolescenței s-a prelungit foarte mult, în același timp cu dispariția graniței care altădată marca devreme sfârșitul ei”⁴.

Pe de altă parte, așa cum am mai arătat, tinăra generație, din *motive specifice*, ca o *nevoie lăuntrică de participare*, dar și din cauze sociale generale, este tot mai des solicitată să se angajeze mai devreme în exercitarea de roluri sociale.

Sesizând acest aspect contradictoriu, încă în anul 1964, *Conferința internațională a tineretului* de la Grenoble afirma și consacra imperativul timpului de azi cînd: „tineretul însuși este chemat, mai devreme decît înainte, să ia parte activă la viața și dezvoltarea comunității. Pe cînd în trecut se credea că tinerii nu au altă funcție decît a se pregăti pentru viață, se constată acum că ei *trebuie să participe la viața politică și socială și să-și ocupe mai degrabă locul lor în comunitate*. Iată de ce este necesar să-i integram în societate și să-i considerăm *tineri adulți și nu copii în creștere*. Acest tineret trebuie să-și preia responsabilitățile și trebuie să i se faciliteze această tranziție”.

Blocarea accesului la statut și roluri sociale este determinată uneori și de factori demo-biologici, demo-economi, etc. cu atît mai mult, cu cît, *creșterea nivelului de viață duce la creșterea longevității* a cărei consecință se traduce în presunea persoanelor înaintate în vîrstă de a li se prelungi rolurile sociale active.

Adeseori acest fenomen creează serioase traume pentru tinăra generație care așteaptă „să intre” în viața socială activă, cît și pentru persoanele vîrstei a treia care doresc să-și *prelungască rolurile deținute*. Fenomenul în sine, dar mai ales prin consecințele sale, este extrem de interesant din punct de vedere științific și deosebit de important sub unghiul de vedere al practicii sociale. Firește, sub toate aspectele sale, indiferent de „ochelarii” cu care privim lucrurile, un fapt se impune tot mai insistent, recunoscut fiind aproape unanim — *tinăra generație constituie o realitate socială* cu problemele, căutările și aspirațiile sale apecifice, cu nevoile, dorințele și trebuințele sale particulare. Integrat societăților globale, *tineretul ca realitatea socială* este părtaş direct, nemijlocit și receptor a tot ce se petrece în labirintul acestei lumi. *Condiția sa umană* este însă mult mai contradictorie decît se poate descifra la nivelul cunoașterii comune, empirice.

Marile restructurări social-economi, mecanismele proceselor dezvoltării, consecințele impactului crizelor de tot soiul afectează în primul rînd această categorie de populație.

Consecințele nu sînt doar pe termen scurt iar impactul nu este strict individual. Ele afectează viitorul și determină traiectoria evoluției *societății umane*. Reflecția profundă asupra condiției umane în general, a celei juvenile în special, atestă adevărul că dilemele și conflictele nu sînt fără soluții. Dar aceste soluții nu pot fi expediate prin argumente ca acele scheme teoretice care transferă totul spre cauze impersonale sau care substituie cauzele prin efecte. Pentru că atît „conflictul între generații”,

⁴ D. Origlia, H. Quillen, *L'adolescent*, Paris, Les Editions Sociales Françaises, 1968, p. 20 (s. n.).

„marginalizarea”, „contracultura juvenilă” etc. nu sînt altceva decît efecte ale unui univers causal mult mai complicat și dramatic.

Dominația și „inegalitatea accesului” în societatea burgheză, pauperizarea socială în genere a tineretului, care cade primul victimă degrading-ladei provocată de criză, afectează în cel mai înalt grad condiția umană juvenilă.

Politica consolidării etablismentului și a statu-quo-ului, dezinteresului pentru soarta tinerei generații în capitalismul contemporan sînt cauze care duc la efectele amintite, la marile drame existențiale ale tineretului, dornic de viață, de afirmare.

Ceea ce pare de nesoluționat în orizonturile conflictual-contradictorii ale lumii capitalului își găsește rezolvarea reală, tot mai durabilă și convingătoare, în societatea socialistă.

Experiența practică acumulată de noua societate, înscrierea problematicei tineretului în dosarul prioritar și permanent al strategiei politice globale, concomitent cu elaborarea unei politici specifice tinerei generații, constituie modelul teoretic și practic profund umanist de consolidare a condiției umane juvenile.

3. Condiția umană juvenilă și participarea socială

Pornind de la relația specifică, preferențială a tineretului cu viitorul, relație determinată de însăși statutul său ontic, este normal ca politica socială care elaborează strategia globală a dezvoltării să ia ca premisă corelația dintre tineret și dezvoltare.

Analiza evoluției dinamice a fenomenelor sociale ale lumii contemporane, numeroasele impacturi exercitate de acestea asupra condiției umane în general, și a celei juvenile în special, reliefează presiunea puternică pe care tinăra generație o concentrează spre asigurarea posibilității sale de exprimare a vocației creatoare prin participare și angajare socială. Într-adevăr, în epoca actuală, promițătoare dar și amenințată, între tineret și dezvoltare, interdependențele capătă caracter de imperative, de ele depinzînd destinele lumii de mîine.

„Tineretul și dezvoltarea națională s-au constituit în zilele noastre într-o relație dialectică avînd caracter de necesitate, de realizarea căreia depinde însuși statutul de perspectivă al generației tinere”⁵.

Pentru că afirmarea sau convertirea în fapte de viață, în împliniri a potențelor cu care este înzestrat tineretul nu poate să se realizeze, ca proces de obiectivare, alături sau în contrast cu procesele dezvoltării sociale. Numai aici, în acest imens și nelimitat „laborator” de potențare a energiei, talentului, priceperii și forței de creație se pot actualiza cu trăinicie aspirațiile și idealurile tinerei generații. Acolo și unde nu se asigură această firească integrare a tinerei generații în mediul emulativ și stimulatîv al dezvoltării apar fenomene dramatice de marginalizare și alienare. Prin conținutul său și prin scopurile instituite modelul de gîndire științifică materialist-dialectică vizează asigurarea unității de idealuri, aspirații, opțiuni și acțiune a tuturor generațiilor, a continuității dinamice a progresului istoric, ceea ce implică participarea activă a tineretului la procesul revoluționar.

⁵ Nicu Ceaușescu, *Cuvînt înainte*, în volumul, *Tineretul și problemele lumii contemporane*, de Mihai Dan Bîrliba și Gheorghe Prisăcaru, București, Edit. politică, 1982 (s.n.).

Socialismul a introdus la acest nivel schimbări radicale în statutul social al tinerei generații. În viziunea partidului nostru, tineretul, deși constituie un obiect al educației și socializării, deoarece este imperios necesar să fie integrat procesului de pregătire socială pentru viitoarele roluri ce-i vorfi atribuite, este concomitent și un subiect care se autoimplică în activitatea de formare multilaterală a sa.

Angajat în procesele dezvoltării nu „din afară”, ca un „ucenic” sau „obiect” experimental, ci ca un *agent activ, ca subiect* care este chemat să *participe formându-se* pentru aceasta, tocmai prin participare, tineretul se pregătește pentru exercitarea viitoarelor roluri sociale în muncă, în activitatea creatoare. *Nicăieri, în nici o zonă a socialului, nu se găsesc atâtea valențe formative și socializatoare ca în universul muncii creatoare de valori.* Sensul real și plenitudinea vieții nu pot fi identificate, în semnificația lor de esență, în afara sau dincolo de *cîmpul modelator al practicii sociale*. O educație sau, în general, orice proces de formare pentru intrarea în perimetrul activității sociale riscă să se rateze prin eșecuri dramatice dacă nu este implementată în procesele dezvoltării sociale. Omul fiind prin excelență o *ființă socială* este normal ca socializarea tinărului să se producă tocmai pe acea „scenă” în care este obligat să evolueze o viață întreagă — *scena muncii și creației*. De altfel, *socializarea și educarea* sînt procese realizate prin *comunicare*, prin transfer de valori, norme, principii, reguli, coduri de conduită și comportament, modele și reprezentări.

Cu alte cuvinte, *interiorizarea acestora și convertirea lor în nevoi și trebuințe interioare puternic motivate* au loc prin *procesul de comunicare*, de transfer de experiențe și modele. Dar acest proces de comunicare, prin codurile pe care le presupune, se realizează între „eul-uman” și „altul”, între individ și societate, prin intermediul grupurilor, colectivității. Se fixează, astfel, un „*repertoriu de interacțiuni*” între o *pluralitate de actori* într-un „*context de acțiune*”⁶ integrat organic în procesul dezvoltării sociale.

Or, cercetări sociologice și psihosociologice au demonstrat că tocmai acest *context de acțiune* este cea mai fertilă *instanță* socializatoare. Faptul acesta nu diminuează valoarea educațional-formativă a altor instituții cu funcții de socializare (familia, școala, grupul de prieteni sau loisire, mass-media etc.) deoarece, prin mecanismul lor funcțional și prin finalitățile (scopurile) lor instituite și reclamate de societate și individ, ele nu pot fi altfel decît deschise spre acele *contexte de acțiune și integrate* în ele. Altfel, ar fi greu de imaginat în epoca noastră, „ucenicia” pentru viitoarele roluri sociale ale tineretului, dacă aceasta s-ar realiza în spatele „ușilor închise” ale familiei, școlii sau în perimetrul greu de controlat al persuasiunii mass-media, al grupurilor de afinități juvenile, spontane, efemere și difuze. Iată de ce, această ecuație cu atâtea necunoscute și supusă atîtor riscuri și imprevizibilului își poate găsi soluții optime numai prin *acțiunea convergentă, concomitentă și simultană a tuturor instanțelor educațional-formative*, acțiune integrată muncii și vieții. De aici concepția partidului nostru privind *educarea prin muncă, pentru muncă și viață a tinerei generații*, garantul cel mai sustras efemerității în raport cu scopurile implicate de pregătirea pentru debîndirea de statut și roluri sociale.

Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu „Partidul trebuie să asigure conducerea și îndrumarea permanentă a activității organizației de

⁶ Jean G. Podioleau, *La formation de la pensée politique...* în „Revue française de Sociologie”, nr. 3, 1976, p. 451—485.

tineret și a celorlate organizații, să considere educarea și formarea tineretului pentru muncă și viață în spiritul concepției revoluționare, ca una din cele mai înalte misiuni ale sale”⁷.

Este în afară de orice discuție, faptul că, prin însăși complexitatea sa, acest proces socializator este dificil și extrem de sensibil. El vizează, treptat, succesiv sau concomitent diferite nivele, fiind vorba de procesele de *socializare profesională, politică, economică, morală, culturală* care, în unitatea lor, duc la afirmarea multilaterală a personalității individului uman. Pe de altă parte mobilitatea și multiplicitatea statutului și rolului social, viteza „uzurii” lor în raport cu ritmul alert al schimbării și dezvoltării impun exigențe sporite, inedite și originale forme de acțiune educațională. Acesta este și unul din motivele fundamentale pentru care se pledează tot mai mult în sensul abordării formelor tradiționale ale „*învățării prin adaptare*” și promovarea mijloacelor specifice „*învățării inovatoare*”⁸. Tranziția de la formele de *adaptare spontană* la schimbare, la *adaptarea anticipativă* prin gândirea prospectivă, sistemică, creatoare și inovatoare este o legitate obiectivă a vremurilor pe care le trăim și un ideal utopic, ceea ce presupune depășirea radicală a „pedagogiei clasice” care, în bună măsură, duce la acumularea de „capital informațional” și învățarea pentru „a ști” sau „a cunoaște”, în schimbul afirmării științelor complexe ale educației, apte să învețe tînărul „*cum să știe*”, „*cum să cunoască*”, „*cum să gîndească*” lumea și viața cu propria sa rațiune.

Multe și convingătoare fenomene contemporane validează adevărul că azi și, mai cu seamă, în viitor valoarea cea mai de preț, capitalul cel mai „rentabil” și vital este *creația*.

Amploarea și intensitatea schimbării, vulnerabilitatea și efemeritatea lor tot mai scăzută antrenează o dinamică a dezvoltării în contextul căreia *promovarea noului* devine un imperativ hotărîtor, un factor al „supraviețuirii”.

O certitudine, validată pretutindeni de experiența vieții, constă în aceea că între *tineret și dezvoltare* nu se poate nici măcar imagina o evoluție paralelă. A exclude tineretul de la deciziile fundamentale care privesc amploarea și sensul dezvoltării sociale, a-l marginaliza în raport cu opțiunile strategice ale viitorului ar constitui nu doar o eroare ci, mai mult și mai grav, periclitarea sau diminuarea considerabilă a șanselor de împlinire a viitorului.

Simbol al viitorului ce se construiește în procesualitatea de pe acum, încă în prezent, tineretul trebuie format, pregătit pentru viitor, lucru efectiv și eficient realizabil numai prin *integrarea sa totală și continuă*, de la cea mai fragedă vîrstă, din anii copilăriei, în „laboratorul” uriaș al dezvoltării sociale. Nu este vorba, firește, de o *încadrare manipulată* (așa cum se petrec lucrurile în societatea capitalistă) în care tinerii nu sînt altceva decît „obiecte”, mult asemănătoare „lucrurilor”, fără personalitate, lipsiți de posibilitatea de a decide și opta, ci de ceva mai profund, de participarea lor în calitate de *agenți și subiecți activi* ai transformării sociale.

Pentru că numai în procesul dezvoltării, al vieții se poartă acel mirabil dialog al „vieții cu viața”, al tinereții care simplifică destinul vieții, perpetuate de la o generație la alta, al cărui efect este *stimularea și promo-*

⁷ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de al XIII-lea Congres al Partidului Comunist Român*, București, Edit. politică, 1984, p. 68.

⁸ J. W. Botkin, E. Elmandjra, M. Malița, *Orizontul fără limită al învățării. Lichidarea decalajului uman*, București, Edit. politică, 1981, p. 62.

varea creației — valoare supremă a ființării omului în lume, condiția centrală a existenței însăși.

Cită încărcătură axiologică, adevăr și ce sensuri adinci conține aforismul marelui savant român, Ocatv Onicescu care spune : „*Veți crea, veți avea! Nu veți crea, nu veți fi!*”.

Desigur stimularea potențialului de creție a tinerei generații, împlinirea vocației sale deschisă noului, căutării, ineditului și originalității necesită asigurarea unui asemenea *statut ontic al acestuia*, încît să devină o *ființă creatoare*.

Tinerețea și tineretul, veritabile „*roiuri și galaxii*” sau „*colonii de euri*” trăiesc într-un „*cosmos social*” cu totul specific în care se plămădesc speranțe, idealuri, vise, fantezii, *marile voci* lăuntrice ale conștiinței dor-nică de împlinire.